Isaac Asimov

PUNCT DE APRINDERE!

— E cazul să-mi dai mai multe lămuriri, a rostit agale Anthony Myers, aplecându-se peste birou către omul care stătea în scaunul din fața lui. Computerul dumitale nu scrie cuvântările?

— Nu, dumneata le scrii! a răspuns cel interpelat. Sau, mă rog, cineva calificat...

Nicolas Jansen avea o stăpânire de sine remarcabilă. Era un bărbat scund, slab, foarte corect îmbrăcat şi cu un nod demodat la cravată; insă acest lucru nu-l făcea să se simtă stingher într-o lume în care puloverele pe gât dețineau supremația.

— Eu am conceput numai o serie de cuvinte, expresii şi propoziții care induc anumite reacții unor grupuri de oameni, în funcție de sex, vârstă, apartenență etnică, limbă, ocupație, domiciliu sau orice alt criteriu posibil, a continuat el. Dacă îmi descrii în detaliu publicul căruia i se adresează omul dumitale, eu îți ofer tot ce trebuie să cuprindă cuvântarea. Cu cât e mai amănunțită descrierea publicului, cu atât mai complete vor fi indicațiile computerului meu. După aceea, introduci respectivele cuvinte şi fraze-cheie în discursul pe care-l scrii...

— Şi va ieşi ceva coerent? Va avea efectul scontat?

— Totul depinde şi de măiestria celui care scrie, dar nu în foarte mare măsură. Dacă loveşti cu bețele într-o tobă, poți să înflăcărezi publicul până când toate inimile şi toate picioarele vor bate la unison, supunându-se ritmului impus. Atingi aşa-numitul punct de aprindere. Sensul cuvintelor e analog cu melodia, dar toba nu are nimic de-a face cu aceasta, ci stabileşte ritmul. Ulterior, poți să umpli ritmul cu melodie, dar el rămâne cel mai important. Înțelegi?

Myers îşi freca bărbia, privindu-l îngândurat pe celălalt.

— Ai mai încercat treaba asta până acum? Jansen i-a aruncat un zâmbet viclean.

— Fireşte, dar neoficial şi la scară mică. Cunosc, însă, foarte bine cum funcționează mecanismul. Sunt ohlolog.

— Ce?

— Mă ocup cu studiul psihologiei mulțimilor şi, din câte ştiu, sunt primul care a computerizat această ştiință.

— Şi ştii că mecanismul funcționează — în teorie?

— Nu, eu cred că poate funcționa — în teorie.

— Şi alt cobai nu ți-ai găsit? Dacă nu iese bine?

— Ce ai de pierdut? Nu te costă nimic, iar pe mine mă ajută în cercetare. În plus, dacă ar fi să dau crezare zvonurilor, omul dumitale e pierdut fără serviciile mele.

Myers bătea darabana cu degetele în birou.

— Hai să-ți explic cum stau lucrurile cu omul meu, a început el. Individul arată impresionant, are o voce foarte bună, e amabil şi prietenos, iar lumea îl place. Cu o tactică potrivită, l-aş putea face preşedintele executiv al unei companii internaționale, sau ambasador, sau chiar Preşedinte al Statelor Unite. Problema e că n-are pic de creier, când e vorba să țină vreun discurs, şi de aceea are nevoie de mine. Dar dacă vrea să-i facă pe oameni să creadă că e deştept, ar trebui să le vorbească direct, să le capteze atenția. Ei bine, el nu e în stare nici măcar de-atâta, chiar dacă-i scriu eu cuvântarea. Oricât de bun ar fi textul, el tot nu reuşeşte să-l rostească în aşa fel încât să pară inteligent. Crezi că poți să creezi un discurs mai bun ca al meu?

— Nu mai bun, ci impermeabil la prostie. Pot să fac în aşa fel încât omul dumitale să nu aibă de apăsat decât nişte butoane -metaforic vorbind — şi publicul să se "aprindă".

— Cum adică "să se aprindă"?

— Adică să ia foc. Fiecare public are punctul său de aprindere, deşi acesta depinde de psihologia fiecărui grup în parte.

— Cred că-mi vinzi gogoşi, domnule Jansen! Nu există nici un discurs perfect impermeabil la prostie. Totdeauna o să se găsească un nătărău care să-l strice.

— Dimpotrivă. Un tâmpit îl poate rosti mai bine decât dumneata sau decât mine, pentru că nu gândeşte. Îmi dai voie să-l cunosc pe omul nostru? Asta în cazul în care îmi accepți serviciile...

— Nu cred că trebuie să-ți explic că tot ce-am discutat aici e confidențial...

— Bineînțeles. Vreau să scot bani serioşi cu metoda mea, aşa că sunt şi eu interesat ca lucrurile să rămână secrete.

Barry Winston Bloch nu împlinise încă patruzeci de ani. În tinerețe, jucase baseball la semiprofesionişti. În felul acesta reuşise să termine cursurile unui colegiu de provincie, fără prea mare efort. Apoi îşi găsise o slujbă ca agent de vânzări. Arăta într-adevăr bine, nu neapărat pentru că era atrăgător, ci datorită impresiei de forță fizică pe care o degaja. Acelaşi lucru îl făcea să pară că posedă şi înțelepciunea unui ins matur. Părul îi era deja înspicat cu fire albe; în plus, Barry avea un fel specific de a-şi da capul pe spate şi de a zâmbi, câştigând pe loc încrederea celor cu care vorbea. Îți trebuia cam o oră să-ți dai seama că în spatele amabilității sale nu se găsea nimic, cu excepția altui surplus de amabilitate.

Acum, Bloch nu se simțea deloc în largul său. De când intrase în afaceri cu Myers, avea mari probleme cu încrederea în sine însuşi. Îşi dorea în secret să ajungă cineva, poate chiar congresman, şi câteodată se întreba dacă n-ar fi fost mai bun pe post de evanghelist. Totuşi, când erau mulți oameni în jur se simțea pierdut. După ce-şi arunca în luptă zâmbetul larg, fermecător, era obligat să şi vorbească, dar niciodată nu găsea nimic deosebit de spus.

Şi nimeni nu-l făcuse să se simtă mai prost decât omulețul acela cu ochi rotunzi, care stătea în fața lui perfect nemişcat, ascultându-i cum citeşte discursuri. Şi aşa era destul de greu să vorbeşti în fața unui public adevărat, care tuşea şi se foia pe scaune şi care părea să se enerveze când discursul dura prea mult. Individul ăsta, însă — trebuia să țină minte că-l chema Jansen -, năpârstocul ăsta, care nu schița nici un gest, pur şi simplu îl sufoca.

Ba nu, făcea şi el un gest, acela de a-i înmâna noi şi noi discursuri. Fiecare dintre ele avea câte ceva deosebit, şi toate laolaltă îi plăceau, dar niciodată Bloch nu avea senzația că le citeşte cum ar fi trebuit, cum ar fi meritat. Lucrul acesta ii provoca o imensă ruşine şi îl întrista totodată!

Manuscrisul pe care îl primise în ziua aceea era mai greu decât toate celelalte. Barry privea hârtiile cuprins de disperare.

— Ce înseamnă toate semnele astea?

— B.B., nu-ți face griji, domnul Jansen o să-ți explice! I-a liniştit Myers pe tonul uşor condescendent pe care-l adopta ori de câte ori vorbea cu el.

— Sunt nişte indicații pe care trebuie să le înveți pe de rost, dar n-o să fie greu, îți promit, a început să-l lămurească Jansen. Liniuța înseamnă o pauză, iar un cuvânt subliniat înseamnă că trebuie să fie scos în evidență. Săgeata îndreptată în jos îți arată că trebuie să vorbeşti mai gros, iar cea îndreptată în sus — că trebuie să ridici vocea. O săgeată curbată în jos îți spune că e nevoie să adopți un ton disprețuitor; dacă e curbată în sus, e cazul să rosteşti cuvântul sau fraza cu mânie. O paranteză înseamnă un zâmbet reținut; la o paranteză dublă rânjeşti, iar la paranteză triplă râzi în barbă. Niciodată să nu râzi tare în fața publicului. O linie deasupra unui cuvânt indică o atitudine posomorâtă; o linie dublă înseamnă că trebuie să repeți; un asterisc...

— Nu pot să țin minte toate indicațiile..., s-a plâns Bloch.

— Nici eu nu cred că poate, i-a ținut isonul Myers în surdină. Dar Jansen nu se arăta impresionat de părerile celor doi.

— Exersezi până când iese perfect! a poruncit el necruțător. Miza e mare şi cred că merită puțin efort.

— Hai, B.B.! I-a îndemnat şi Myers. Începe să citeşti, şi domnul Jansen o să te ajute pe parcurs.

Bloch a vrut să mai protesteze, dar amabilitatea lui înnăscută l-a împiedicat s-o facă. În consecință, a pus manuscrisul pe pupitru şi s-a pus pe treabă. S-a bâlbâit, a privit fix textul, a luat-o de la capăt, apoi s-a oprit de tot.

Jansen i-a explicat din nou cum trebuia să procedeze şi Bloch şi-a continuat lectura. Primele trei paragrafe au fost citite în mai mult de o oră, după care au luat cu toții o pauză binemeritată.

— E groaznic! s-a plâns Myers.

— Cum a fost prima dată când ai încercat să mergi pe bicicletă? a ripostat Jansen.

Bloch a repetat întreaga cuvântare de două ori în ziua aceea, şi încă de două ori în ziua următoare. I-au pregătit şi un al doilea discurs, puțin diferit de cel dintâi, dar la fel de lipsit de idei.

— Cred că încep să mă obişnuiesc, ă spus el după o săptămână. Mi se pare că acum sună mult mai bine.

— Şi mie mi se pare la fel, a încuviințat Myers, cu o sinceritate perfect simulată.

Mai târziu, Jansen a discutat intre patru ochii cu Myers.

— Se descurcă bine, mai bine decât mă aşteptam, a mormăit el, cu o nuanță stranie în glas. Are un anumit potențial, dar...

— Dar ce?

— Nimic, a răspuns Jansen, ridicând din umeri. Nu ne rămâne decât să aşteptăm. Rezultatele se vor vedea rapid.

— Cred că e pregătit pentru confruntarea cu publicul, a spus Jansen într-o bună zi. Trebuie, însă, să fie un public omogen, pe care să-l putem analiza cu exactitate.

— Asociația Americană a Textiliştilor are nevoie de un vorbitor şi cred că B.B. o să se descurce. Poți să manipulezi un asemenea auditoriu?

— Textilişti, ziceai? a murmurat Jansen gânditor. Mda, poziția economică e destul de omogenă, iar nivelul educațional nu e prea ridicat. Aş avea nevoie de câteva amănunte, de pildă, din ce state şi oraşe provin, venitul fiecăruia şi, bineînțeles, vârsta şi sexul.

— Să vedem ce pot să aflu de la sindicat. Ştii, însă, că nu avem prea mult timp la dispoziție.

— Vom încerca să lucrăm repede. Cea mai mare parte din muncă e făcută, oricum. Omul dumitale a învățat cum să țină un discurs.

— Da, a ajuns până acolo că aproape mă convinge şi pe mine, a râs Myers. Ştii, nu mi-ar conveni să intre în Congres. Mi-ar place mai mult să-l văd la televiziune, susținându-mi părerile, adică, părerile lui...

— Ale dumitale, vrei să spui, l-a corectat Jansen sec. El nu are nici o părere.

— Nu contează. Oricum, e din "ograda" mea...

Bloch se purtase bine la cocteilul dat de Asociația Textiliştilor, înainte de conferință. Urmase întocmai indicațiile celor doi "sfetnici" ai săi, zâmbise, schimbase câteva replici, nu prea multe, făcuse două-trei glume nevinovate şi, în general, mai mult îi ascultase pe alții vorbind.

Totuşi, Myers fusese tot timpul încordat. Dacă Bloch făcea o gafă ar fi putut, desigur, să continue antrenamentul, dar oare ar mai fi meritat osteneala? Acesta era testul care urma să dovedească dacă B.B. avea să profite de şansa ce l-ar fi propulsat într-o poziție privilegiată. Ar fi fost mare păcat să se aleagă praful de o

asemenea înfățişare, de un asemenea cap de senator roman!

S-a uitat pe furiş la Jansen, care stătea în stânga lui. Omuleţul părea stăpân pe sine; doar sprâncenele îi erau uşor încruntate, de parcă l-ar fi ros o grijă ascunsă.

Dineul s-a sfârşit, s-au făcut diverse anunțuri pentru oamenii de afaceri, au fost aduse mulțumiri comitetului pentru organizarea impecabilă. Apoi au fost prezentați cei care urmau să urce pe podium. Toate aceste mici detalii păreau anume inventate pentru a spori încordarea vorbitorului.

Myers l-a privit pe Bloch direct în ochii şi şi-a ridicat două degete, în semn de încurajare. Du-te şi dă-i gata, B.B.!

Dar oare era în stare de o asemenea performanță? Discursul avea un aer straniu, aproape vizionar. Pe undeva, ar fi meritat să fie publicat în ziare, dacă ar fi existat rubrici noi, dedicate ciudățeniilor. Din păcate, insă, era plin de "butoane", care abia aşteptau să fie apăsate şi care erau impuse de Jansen şi de computer.

Ridicându-se în picioare, Bloch a păşit elegant către pupitru şi, odată ajuns acolo, şi-a aşezat manuscrisul în față. Se pricepea de minune s-o facă: cu gesturi uşoare şi pline de grație, astfel încât publicul cu greu putea să-şi dea seama că discursul avea să fie citit.

Myers şi-a amintit că, odată, participase la o conferință unde vorbitorul îşi trântise pe jos manuscrisul, din cauza unui gest mai exagerat. Ulterior, paginile fuseseră ridicate şi aranjate în ordine, dar nici un tertip nu mai reuşise să redeştepte interesul publicului.

Bloch le-a zâmbit tuturor şi şi-a început discursul.

"Nu lungi prea mult introducerea", îl sfătuia în gând Myers.

Instinctiv, B.B. l-a ascultat şi a accelerat ritmul. Din când în când, se oprea să descifreze vreun simbol, dar, din fericire, intervalul acesta semăna foarte mult cu o pauză pentru deliberare, lucru absolut firesc din partea unui vorbitor matur şi înțelept, cum îl arăta şi înfățişarea lui.

Apoi, B.B. a prins să vorbească şi mai repede, cu mai multă emoție, şi, spre surprinderea lui Myers, tobele au început să bată. Era meritul acelor cuvinte-cheie, al sublinierilor pline de semnificație, iar publicul reacționa perfect.

La un moment dat, s-au auzit râsete şi chiar aplauze. Myers nu-şi aducea aminte ca B.B. să fi fost întrerupt de aplauze până acum.

Bloch se înroşise puțin la față şi se apucase să gesticuleze. O dată, chiar a lovit pupitrul şi mica lampă fluorescentă, aflată pe el, s-a clătinat. ("Ia-o încet, băiete, nu trânti lampa!") Drept răspuns, publicul a izbit cu picioarele în podea.

Myers a simțit frenezia punând stăpânire şi pe el, deşi ştia exact cum fusese pregătită cuvântarea. S-a aplecat spre Jansen.

— A prins publicul, nu crezi? i-a şoptit el la ureche.

Jansen a dat uşor din cap, iar buzele abia i s-au mişcat când a vorbit:

— Da. Şi poate...

Bloch făcuse o pauză, destul de lungă pentru a sili întreg auditoriul să se încordeze la maximum; apoi, a izbit sălbatic pupitrul şi, înhățând manuscrisul, l-a azvârlit cât colo.

— Nu mai am nevoie de el! a strigat pe un ton triumfal. Nu-mi mai trebuie! L-am scris cu sânge rece, înainte de a mă întâlni cu dumneavoastră. Lăsați-mă să vă vorbesc din inimă, aşa cum mă îndeamnă sentimentele. Prieteni, compatrioți, dați-mi voie să vă spun că ceea ce văd astăzi în lume diferă foarte mult de ceea ce aş fi vrut să văd...

Sala a răsunat de urale.

— N-o să reuşească fără manuscris! chirăia Myers, strângând înnebunit brațul lui Jansen.

Dar Bloch a reuşit. A vorbit mai departe, secondat de tumultul aplauzelor şi al strigătelor. Nici nu mai conta dacă era auzit. Şi-a înălțat ambele brațe în aer, ca şi cum ar fi vrut să-i îmbrățişeze pe toți, şi, în acel moment, o voce a strigat:

— Dă-i înainte! Învață-i minte pe nemernici!

Şi Bloch i-a ascultat sfatul. Nu mai conta sensul cuvintelor pe care le rostea. Când a ajuns la final, lumea se ridicase în picioare şi îl ovționa.

— Ce s-a întâmplat? a întrebat Myers, ridicându-şi vocea pentru a se face auzit, în vreme ce aplauda şi el în ritm cu ceilalți.

Jansen rămăsese încremenit în scaun, ca şi cum n-ar mai fi fost în stare să-şi vină în fire. L-a apucat strâns pe Myers de braț, l-a tras spre el şi, cu un glas tremurat, i-a spus:

— Nu înțelegi? Un asemenea lucru se poate întâmpla extrem de rar. Spre sfârşitul discursului, am început să mă întreb dacă nu cumva minunea se producea sub ochii mei...

— Despre ce vorbeşti?

— Publicul era înfierbântat, şi Bloch nu luase niciodată cuvântul în fața unui auditoriu care să reacționeze astfel. Oratorii au şi ei punctul lor de aprindere. Omul nostru a luat foc şi el; nu mai e nevoie să-ți spun că un asemenea individ e în stare să despartă apele mărilor şi să mute munții din loc.

— Cine, B.B.?

— Chiar el!

— Păi asta e foarte bine!

— Crezi? Odată ce s-a aprins, odată ce a căpătat gustul puterii şi a înțeles că poate reuşi singur, de ce-ar mai avea nevoie de dumneata? Sau de mine? Şi, dacă lucrurile stau aşa, ce are de gând să facă pe viitor? Au mai existat oratori charismatici care n-au condus întotdeauna masele de oameni către un destin glorios...

Bloch s-a apropiat de ei, înconjurat de numeroşi admiratori. Abia trăgându-şi suflarea, a reuşit să-i şoptească lui Myers:

— A fost minunat! Mă simt extraordinar!

Apoi s-a întors spre cei care-l însoțeau, a râs laolaltă cu ei şi i-a îmbrățişat pe toți cu dezinvoltură.

Myers se uita la întregul spectacol fără să înțeleagă mare lucru; în schimb, Jansen îl urmărea pe B.B. din priviri cu un sentiment acut de teamă!